

Úvod do knihy Daniel

Okolo knihy Daniel je v teologických kruhoch mnoho diskusií, hlavne čo sa týka datovania a autorstva tejto knihy. Preto sa pokúsime predstaviť jednotlivé pohľady a načrtnúť možné riešenia.

1. Zaradenie knihy Daniel v Hebrejskej Biblii

Hebrejská Biblia je delená do troch častí. 1. *Tóra* (Zákon - päť kníh Mojžišových); 2. *Nebiim* (Proroci - Jozue, Sudcov, knihy Samuelove, knihy kráľovské, Izaiáš, Jeremiáš, Ezechiel, Dvanásť malých prorokov); 3. *Ketubím* (Spisy - všetky ostatné knihy SZ). Kniha Daniel teda prekvapivo v židovskom kánone nie je radená k prorokom, ale k spisom, kde hrá prím múdroslovná literatúra (Žalmy, Jób, Príslovia, Kazateľ, ap.). To znamená, že Daniel je predovšetkým kniha múdroslovná a až potom prorocká aj keď nemusíme nutne stavať tieto zamerania nutne proti sebe. Múdroslovný aj prorocký aspekt knihy sa navzájom dopĺňajú.

Označenie "Daniel", nemusíme striktné chápať iba ako meno autora tejto knihy, ale aj ako názov knihy ako takej. V preklade toto meno znamená: "mojim sudcom je Boh"¹. Kniha teda predovšetkým predstavuje Boha, ako Sudcu. "Nadpisom je predstavený zámer (konceptia) knihy, ktorý nastavuje záujem, resp. zreteľ čitateľa na Boha, ktorý je spojený s právom, ktorý je tvorcom a garantom spravodlivosti a poriadku."² Stredobodom celej knihy, ako príbehovej časti (kapitoly 1-6), tak aj prorockej časti (kapitoly 7-12), je Boh sudca. Základnou otázkou, ktorú by sme si mali pokladať opakovane pri štúdiu celej knihy, je: Čo mi to hovorí o Bohu? "Biblickí proroci totiž nevnímali predpovedanie budúcich udalostí ako svoj hlavný cieľ... hlavným zámerom prorokov bolo obracať čitateľa k Bohu, nie len k budúcim udalostiam."³

2. Autorstvo a doba spísania

Autorstvo a doba spísania sú tak trochu prepojené otázky. Teologický svet sa tu rozdeľuje do dvoch hlavných prúdov: kritickí bádatelia a konzervatívni bádatelia. Konzervatívni učenci berú Daniela ako skutočnú historickú postavu, ktorá žila v 6. storočí v Babylone a ako autora samotnej knihy Daniel. Pre jeho autorstvo hovoria aj vnútorné dôkazy knihy Daniel, najmä druhá prorocká časť (7-12), ktorú Daniel píše v prvej osobe jednotného čísla.

Kritickí bádatelia spochybňujú ako Danielovo autorstvo, tak aj samotnú existenciu proroka Daniela. Hovoria, že Daniel, aj spolu s jeho troma priateľmi, sú len fiktívne postavy.

¹ HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. Praha: Advent-Orion, 2003. 630 s. ISBN 80-7172-865-9. str. 152.

² BENEŠ, Jiří. *Kniha o Bohu soudci: Teologie knihy Daniel*. Praha: Advent-Orion, 2015. 178 s. ISBN 978-80-7172-762-0. str. 8.

³ STEFANOVIČ, Zdravko. *Daniel: Moudrost moudrým*. Praha: Advent-Orion, 2019. 367 s. ISBN 978-80-7172-640-1. str. 18.

Rovnako spochybňujú aj to, že by kniha Daniel bola písaná v 6. storočí pr. Kr. a posúvajú jej vznik až do obdobia "medzi návratom Antiocha IV. z druhého ťaženia z Egypta (167) a jeho smrťou v apríli 163"⁴. Argumenty kritických bádateľov sú dvojakého druhu: (1) argument danosti ľudskej podstaty; (2) Historické nezrovnalosti knihy Daniel.

2.1 Argument "danosti ľudskej podstaty"

Tento argument presadzuje TOWNER, ktorý tvrdí, že Danielove proroctvá sú iba "veštením z výsledku"⁵. To znamená, že kniha Daniel vo svojich proroctvách len spätne vykladá udalosti, ktoré sa už stali, odôvodňuje to tým, že nie je prirodzené danosti ľudskej podstaty "presne predpovedať budúce udalosti storočia dopredu"⁶. Inak povedané, podľa TOENERA, Daniel nemohol napísať túto knihu v 6. stor. pr. Kr., pretože človek nevie tak podrobne predpovedať budúcnosť.

Tento argument je pre nás samozrejme neprijateľný, "nie preto, že by sa mýlil v ľudskej povahe, ale preto, že znižuje Božiu moc hovoriť prorocky a bez omylu aj skrze hriešneho ľudského prostredníka."⁷ Ak by sme tento argument prijali, mohli by sme spochybniť všetky proroctvá v Biblii, avšak to nie je možné, pretože evanjeliá prinášajú správu o živote Ježiša Krista, ktorá v mnohých detailoch potvrdzuje starozákonné predpovede o Mesiášovi, ktoré sú preukázateľne napísané storočia pred Kristovým narodením.

2.2 Historické argumenty

Kritickí bádatelia ďalej poukazujú na "historické nepresnosti" knihy Daniel, ktoré poukazujú na neskorší pôvod tejto knihy. Prvým "historickým argumentom" je nesúlad medzi Dan 1,1, kde Nebukadnesar obľahol Jeruzalem v treťom roku kráľa Jojakíma a Jer 25,1, kde je synchronizovaný prvý rok kráľa Nebukadnesara so štvrtým rokom kráľa Jojakíma. WISEMAN namietal, že "v starovekom blízkovýchodnom svete sa používali dva systémy datovania... Jeremiáš použil judskú metódu počítania"⁸, tá berie rok nástupu na trón, ako prvý rok kraľovania. "Daniel použil babylonský systém"⁹, ten počíta rok nástupu na trón ako "nástupný rok" a až nasledujúci rok sa počíta ako prvý rok kraľovania. Toto vysvetlenie je plne postačujúce, pre úplnosť si to znázorníme v tabuľke:

Babylonský systém	Nástupný rok	1. rok	2. rok	3. rok	Dan 1,1
Judský systém	1. rok	2. rok	3. rok	4. rok	Jer 25,1.9; 46,2

⁴ EISFELDT in: DILLARD, R. B. LONGMAN T. L. *Úvod do Starého zákona*. 2. vyd. Praha: Návrat domů, 2011. 450 s. ISBN 978-80-7255-244-3. str. 317.

⁵ DILLARD, R. B. LONGMAN T. L. *Úvod do Starého zákona*. str. 317.

⁶ tamtiež

⁷ tamtiež

⁸ tamtiež, str. 319

⁹ tamtiež

O niečo zložitejšia je situácia ohľadom údajnej druhej historickej nepresnosti, ktorá sa týka historickosti osoby kráľa Dária Médskeho, o ktorom sa píše v Dan 6. História nevie nič o Dáriovi Médskom. Nie je možné ani stotožnenie tohto Dária s kráľom Kýrusom, pretože ani ten nemal čisto médsky pôvod. Jeho otec bol Peržan a matka Médka.¹⁰ Dáriu, ktorého poznáme z knihy Ezdráš je Dáriu Hystapes, "ktorý znovu dobyl Babylon roku 520 pr. Kr., keď sa Babylon po Kambýsovej smrti vzbúril."¹¹ Tak isto ani tento Dáriu nemal médsky pôvod. Týmto historickým sporom sa začali venovať traja konzervatívni teológovia, WHITCOMB, WISEMAN a SHEA. WHITCOMBOV argument je prevažnou väčšinou bádateľov považovaný za nemožný. WISEMANOV je síce možný, ale má málo dôkazov. Najlepší je tretí argument od SHEA, ktorý si tu aj predstavíme.

SHEA preskúmal kráľovské tituly používané od neskorého babylonského obdobia po rané perzské obdobie. V období novobabylonskej ríše bol kráľovský titul "kráľ Babylona", v ranom perzskom období to bolo "kráľ Babylona, kráľ krajín" a v neskorom perzskom období to bol už len "kráľ krajín"¹². SHEA to komentuje:

Existuje jedna výnimka z tohto pravidla, a síce titul používaný pre Kýra behom jeho nástupného roku a prvého roku vlády nad Babylonom. Na rozdiel od novobabylonských kráľov, ktorí vládli nad Babylonom pred ním, vyplýva zo svedectva zmluvných tabuliek, že Kýrus neprijal titul "kráľ Babylona" behom svojho nástupného roku a väčšiny vtedajšieho prvého roku vlády. Až ku koncu roka bolo "kráľ Babylona" pridané ku "kráľovi krajín" v titulatúre tabuliek v dobe Kýra, takže bola doplnená plná titulatura raného perzského obdobia.¹³

SHEA pokračuje tým, že počas nástupného a časti prvého roku kraľovania, Kýrus nad Babylonom vládol prostredníctvom vazalského kráľa, ktorého SHEA stotožňuje s Dáriom médsnym. "Po dôslednom štúdiu došiel k záveru, že Dáriu médsky je Gubaru v Nabonidových letopisoch. Je to Gu/Ugbaru, ktorý ako generál v perzskej armáde porazil Babylon."¹⁴ Tento generál zomrel rok a niekoľko dní po dobytí Babylona, čo je pre jeho funkciu vazalského kráľa v Babylone dostatočne dlhá doba.

Vyššia kritika, ktorá spochybňuje v Biblii všetko nadprirodzené, je jedným extrémom v prístupe ku knihe Daniel. Na druhej strane je aj opačný extrém. "Študentom Danielovej knihy hrozí, že sa budú venovať výlučne číslam, historickým detailom alebo rôznym výkladovým špecifikám na úkor jej bohatého posolstva. Preto je vhodnejšie sa najskôr zoznámiť s celkovým posolstvom knihy, hlavne štúdiom samotného textu."¹⁵

¹⁰ vid' kapitolu "Kráľové Novobabylonské ríše" in: STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 15.

¹¹ DILLARD, R. B. LONGMAN T. L. *Úvod do Starého zákona*. str. 320.

¹² tamtiež, str. 322.

¹³ tamtiež

¹⁴ tamtiež

¹⁵ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 21.

Danielov život

Pravdepodobný čas Danielovho narodenia je "niekoľko rokov pred udalosťami roku 622 pr. Kr., ktorý bol osemnástym rokom kraľovania kráľa Joziáša v Judsku."¹⁶ Daniel teda ako malý chlapec prežil Joziášovu náboženskú reformu a dve traumatické národné udalosti: Joziášovu smrť a dobytie Jeruzalema babylonským kráľom Nebukadnesarom. Práve tieto dve tragédie mali na Daniela veľký vplyv. Dniha Daniel je preto odpoveďou na to, že Bohu sa dejiny tohto sveta nevymkli z rúk. Boh ako sudca nastolí spravodlivosť nie len nad Judskom, ale aj na Babylonom a nad všetkými ďalšími národmi, ktoré po Babylonu povstanú.

Danielov život bol ovplyvnený prorockými spismi, najmä jeho staršieho súčasníka Jeremiáša. Daniel mal pozitívny prístup k Babylonu, ktorý mohol vychádzať z "Jeremiášovho listu, adresovaného zajatcom"¹⁷ (Jer. 29). Doba Danielovej smrti nie je známa, ale "mimobiblické tradície a legendy naznačujú, že zomrel vo veku osemdesiatich rokov a bol pochovaný v meste Súzy."¹⁸

Použitá literatúra

BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. Praha: Advent-Orion, 2015. 178 s. ISBN 978-80-7172-762-0.

DILLARD, R. B. LONGMAN T. L. *Úvod do Starého zákona*. 2. vyd. Praha: Návrat domů, 2011. 450 s. ISBN 978-80-7255-244-3.

HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. Praha: Advent-Orion, 2003. 630 s. ISBN 80-7172-865-9.

STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. Praha: Advent-Orion, 2019. 367 s. ISBN 978-80-7172-640-1.

¹⁶ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 10.

¹⁷ tamtiež, str. 11.

¹⁸ tamtiež, str. 12.